

Trygderetten

Praksis i Norge

-Trygderetten, ~~domstolene,~~ og Sivilombudet

EØS-trygderettskonferansen

12. september 2025

Dag Sørli Lund
Trygderettsdommer

dsl@trygderetten.no

+47 988 72 998

Sivilombudets uttalelse 2024/5331

- **Veiledning om dagpengerrettigheter** ved flytting fra DK til Norge.
- Nav ga **motstridende råd**: først om dagpenger fra DK (med PD U2), deretter om dagpenger fra Norge (med PD U1).
- Klageren fikk **avslag** på dagpenger i Norge grunnet **ikke arbeid i Norge** – et vilkår hun ikke var informert om. Mistet også rett til dagpenger fra DK pga ikke lenger bosatt der.
- **SOMB**: EØS-reglene om dagpenger er «**kompliserte og vanskelige tilgjengelige**». Nav må derfor «**veilede på en måte som tar hensyn til at reglene er vanskelig å forstå og sette seg inn i [...]**».
- Brudd på **veiledningsplikten**. Klager mistet rett til dagpenger i begge land.
- Uaktsomt og grunnlag for erstatning, jf. **skadeserstatningsloven § 2-1**.

TRR-2025-2095 | Artikkel 16-avtaler

- Avslag på søknad om **medlemskap i folketrygden** under opphold og arbeid på **norskfinansierte skole i EØS-land**. Ektefellen hadde fått innvilget medlemskap for samme periode ved samme skole.
- Nav avslø søknaden fordi hun var **omfattet av EØS-landets trygdlovgivning– tilkallingsvikar** ved skolen– **forutfor søknaden** om medlemskap (**artikkel 11 nr. 3 a**).
- Tidligere vedtak om medlemskap for perioden 2. august 2016 – 2. juli 2017 ble **omgjort til ugunst**, og artikkel 16-avtale **tilbakekalt** (ensidig).
  - Besluttet forelagt **EFTA-domstolen**, men behovet bortfalt pga instruks om omgjøring fra direktoratet.

TRR-2025-2095 | Artikkel 16-avtaler

- **Kjernen:** om Nav skulle ha bedt om artikkel 16-avtale for perioden 1. august 2019 – 1. juli 2020.

Artikkel 16

«**To eller flere medlemsstater**, kompetente myndigheter i disse medlemsstater eller organer utpekt av disse myndigheter **kan** etter felles overenskomst **gjøre unntak fra bestemmelsene i artikkel 11–15 til fordel for visse personer eller persongrupper.**»

- TR **stadfestet** avslaget under **dissens (3-2)**.
- Stort sett **enighet om de rettslige utgangspunktene**.

TRR-2025-2095 | Artikkel 16-avtaler

Kompetansespørsmålet

- Artikkel 16 gir medlemsstatene **vid skjønnsadgang** til å fravike ordinære lovvalgsregler – eneste begrensning: «**til fordel for**» personer eller persongrupper (**C-101/83 *Brusse***, avsnitt 21).
- Kan brukes både **preventivt og reparerende** (dvs **etter** at en urett har oppstått) (*Brusse*, avsnitt 25, C-454/93 *Van Gestel*, avsnitt 29, C-178/97 *Banks and Others*, avsnitt 56).
- **Tilbakevirkende bruk** bør være **unntaksvis**, grunnet praktiske komplikasjoner (skatt, avgift mv.), jf. Practical Guide, s. 17.
- **Særlig relevant** når ordinære lovvalgsregler fører til **tap av rettigheter**, jf. forente saker C-95/18 og C-96/18 *van den Berg m.fl*, avsnitt 65.

TRR-2025-2095 | Artikkel 16-avtaler

Rettighetsspørsmålet

- Det finnes **ikke rettspraksis fra EU/EFTAD** som slår fast at det foreligger en **EØS-rettslig plikt** til å inngå artikkel 16-avtaler.
- **Generaladvokater** har antydnet at **hensynet til fri bevegelse og likebehandling** kan medføre en plikt til å vurdere unntak, jf. Slynn i Brusse, og Mengozzi i C-551/16 Klein Schiphorst, avsnitt 76.
- **Per Tandberg:** ikke EØS-rettslig plikt til å inngå artikkel 16-avtaler: Kompetansenorm, ikke rettighetsbestemmelse.
  - **Lojalitet og gjensidig tillit** kan forplikte EØS-statene til å **avhjelpe** uheldige virkninger av lovvalg av hensyn til **fri bevegelse**, jf. C-134/18 *Vester*. Manglende avhjelp kan medføre **erstatningsansvar**.
- Nav kan likevel ha **forvaltningsrettslig plikt** til å initiere artikkel 16-avtaler, for eksempel basert på rundskriv, eller hensynet til likebehandling, jf. Eckhoff/Smith, Forvaltningsrett, 12. utgave, Universitetsforlaget, 2022, s. 393. Se **TRR-2021-2201**.

TRR-2025-2095 | Artikkel 16-avtaler

- **Flertallet** mente Navs vurdering var **innenfor retningslinjene** og **ikke** beheftet med **saksbehandlingsfeil**.
- **Mindretallet** mente Nav tok **feil rettslig utgangspunkt** for skjønnsutøvelsen, og derfor var ugyldig.
  - Anders Løvlie, «Feil og ugyldighet i forvaltningsretten», Kritisk juss 2021/4, punkt 4.2.
- **Samlet rett:** Trygderetten kan **ikke pålegge Nav å inngå slike avtaler/omgjøre avslag**. Kun oppheve og sende tilbake til ny behandling. Fraviker TRR-2024-1496.

TRR-2021-3857 | Refusjon for tannbehandling

- Avslag på søknad om refusjon for tannbehandling i Polen: tannlegen **manglet spesialisering** som kreves etter norsk regelverk. (**tannforskriften § 3**)
- Trygderetten vurderte om avslaget var i strid med **EØS-retten**, særlig **pasientrettighetsdirektivet (2011/24/EU)**.
- TR innhentet **rådgivende uttalelse** fra EFTA-domstolen (**E-15/23**).
- TR omgjorde **enstemmig** vedtaket og innvilget refusjon.

TRR-2021-3857 | Refusjon for tannbehandling

- Spesialiseringen fantes i Polen – **kun mulig å få refusjon ved behandling hos slik spesialist**. Ikke åpnet for vurdering av realkompetanse.
- **Spesialiseringskravet** utgjør en **restriksjon** på pasienters rett til å få refusjon (artikkel 7).
- Kravet kan **kun rettferdiggjøres** av hensyn til **planlegging og ressurskontroll** – ikke kvalitetssikring. (artikkel 7 nr. 7).
- TR fant at spesialiseringskravet **ikke** kunne **rettferdiggjøres** og var i strid med EØS-retten.
  - **Forbehold** for situasjoner der det åpnes for å foreta en **konkret vurdering** av om behandlende tannleges **realkompetanse er tilsvarende** den som kreves etter norsk rett.
- **Dokumentasjonskrav** for tanntap ble også vurdert og funnet oppfylt.

Etterfølgende praksis

- **TRR-2025-2532**
  - Opphevelse bl.a fordi det ikke var opplyst om det fantes spesialister i kjeve- og ansiktsradiologi i behandlingslandet.
  - La til grunn at TRR-2021-3857 måtte legges til grunn ved tolkningen av **tannforskriften § 3 fjerde ledd** (krav om spesialisering i kjeve- og ansiktsradiologi for refusjon av utgifter).
- **TRR-2025-2072**
  - Refusjon av implantatbehandling var avslått fordi behandlingen var utført av en tannlege som ikke hadde en av de opplistede spesialiseringene.
  - Opphevet fordi den konkrete behandlingen ikke var nærmere vurdert i det påankende vedtaket.

TRR-2025-2170 | dagpenger for medfølgende

- Saken gjaldt en EØS-borger som søkte om **dagpenger fra Norge etter å ha reist til et annet EØS-land** for å **følge ektefelle** med jobb der. Avslått pga oppholdskravet, jf. **folketrygdloven § 4-2**.
- **Trygdeforordningen artikkel 64(1) a:**
  - «**før avreisen** må den arbeidsløse ha vært **til rådighet** for arbeidsformidlingen i den kompetente medlemsstat i **minst fire uker** etter at han/hun ble arbeidsløs».
- **Dispensasjonsadgang i artikkel 64(1) a. siste punktum:**
  - «Den kompetente arbeidsformidling eller den kompetente institusjon **kan** likevel gi **samtykke til at han/hun reiser før** utløpet av denne fristen.»
- **Dagpengeforskriften § 13-4**
«I tilfeller der den arbeidsløse skal **følge ektefelle eller samboer** til et annet EØS-land, Norden eller Sveits der denne har tatt arbeid, **gis unntak** fra kravet i **artikkel 64 nr. 1 bokstav a** om å ha vært registrert som arbeidssøker i minst fire uker.»

TRR-2025-2170 | dagpenger for medfølgende

- TR opphevet.
- «gis unntak» = **ubetinget rett til utreise** uten at 4-ukerskravet er oppfylt.
- **Ikke avgjørende** at det ble søkt om dagpenger **fra det andre EØS-landet**.
  - **Eksportprinsippet** (i artikkel 7) «er uttrykk for et mer generelt prinsipp om opprettholdelse av opptjente *rettigheter*, uavhengig av om ytelsen er innvilget og utbetales på tidspunktet for flytting.»
  - **Nicolas Rennuy**, The general principles of Regulation 883/2004 and their outer limits, i Frans Pennings og Gijbert Vonk (red.), Research Handbook on European Social Security Law, 2. utgave 2023 på side 218-221.

TRR-2024-444 | avklaring av bosted

- Saken gjaldt **tilbakekreving av overgangsstonad** til en person som oppholdt seg i et annet EØS-land.
- **Nav** anså personen som bosatt i det andre EØS-landet **uten å avklare** med myndighetene der.
- TR opphevet.
- Brudd på **kravet til samarbeid og koordinering** når det ikke var avklart med myndighetene i det andre landet.
- TR: «[...] **generelt trygderettslig prinsipp i EØS-retten** [...] at personer som omfattes av trygdeforordningen **ikke** skal stå **uten rettigheter** fordi alle aktuelle medlemsstater **peker på en annen stat** som ansvarlig etter lovvalgsreglene.»

TRR-2024-444 | avklaring av bosted

- Ved uenighet må bosted **fastsettes i fellesskap** mellom berørte medlemsstater, jf. **gjennomføringsforordningen artikkel 11:**
«Når to eller flere medlemsstaters institusjoner er **uenige** om fastsettelsen av bosted for en person som omfattes av grunnforordningen, **skal disse institusjoner etter felles overenskomst** fastslå hvor den berørte personen har sentrum for livsinteressene, ut fra en samlet vurdering av alle tilgjengelige opplysninger om relevante fakta [...]»
- Krav til samarbeid og koordinering fremgår også av **rundskriv R45-00 punkt 5.4**, og **fortalen til gjennomføringsforordningen punkt 10 og 11:**
«For å avgjøre hvilken institusjon som er kompetent, dvs. den institusjon hvis lovgivning får anvendelse eller som har ansvar for utbetalingen av bestemte ytelser, **må den faktiske situasjonen** til medlemmet i trygdeordningen og til vedkommendes familiemedlemmer **undersøkes av institusjoner i mer enn én medlemsstat.**
(...) Medlemsstatene **bør samarbeide om å fastlegge bostedet** til personer som omfattes av denne forordning og av forordning (EF) nr. 883/2004 (...)»

TRR-2023-1796 | sammenhengende trygdetid

- Saken gjaldt **avslag på uføretrygd** grunnet et «hull» på **8 dager** i forutgående medlemskap før uføretidspunktet.
- Den ankende part hadde flyttet til et annet EØS-land og jobbet 20 % der i perioden 13.–20. september 2017.
- Nav tolket skjemaene fra det andre EØS-landet slik at hun **ikke** hadde vært **tilknyttet trygdeordningen**, og derfor **ikke** grunnlag for **sammenlegging**.
- **TR:** Ingen hull. Klart **pliktig medlem som arbeidstaker**. La vekt på prosessfullmektigens kjennskap til det andre landets rett (Bachelor i rettsvitenskap fra det landet)
- **Obiter dictum:**
«[...] dersom det faktisk forholdt seg slik at den ankende parts arbeidsforhold i [land innenfor EØS1] var for begrenset til at hun fikk obligatorisk medlemskap i [land innenfor EØS1] trygd og hun således stod med et «hull» på åtte dager i et ellers sammenhengende medlemskap, **ville det uansett neppe ha vært i tråd med EØS-retten å avslå hennes krav om uføretrygd med henvisning til manglende medlemskap, da dette etter rettens syn ville undergravd den grunnleggende retten til fri bevegelighet som følger av EØS-avtalen.**»

Q & A

dsl@trygderetten.no

Trygderetten

Takk for meg!

Dag Sørli Lund
Trygderettsdommer

dsl@trygderetten.no

+47 988 72 998

Sentralbord

23 15 95 50

Åpningstid resepsjon

09.00–15.00

Postadresse

Trygderetten
Postboks 4724 Nydalen
0421 Oslo

Besøksadresse

Sandakerveien 130
0484 Oslo

TRR-2024-2260 | Fars rett til å utsette uttak

- Saken gjaldt avslag på søknad om å **utsette fars uttak av foreldrepenger** fordi mor ikke oppfylte aktivitetskravet.
- TR satte retten med **fem medlemmer** grunnet sakens prinsipielle karakter og mulige motstrid med **diskrimineringsregelverket**.
- **Ad notam:**
  - «Selv om retten mener det **kan stilles spørsmål ved EFTA-domstolens forståelse** [i sak **E-1/18 ESA mot Norge**] av folketrygdens regler om foreldrepenger, og at dette ikke er en ytelse relatert til arbeid/yrkesaktivitet, har retten etter en samlet vurdering **ikke** funnet det **hensiktsmessig** å anmode om en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen [...].»

TRR-2024-2260 | Fars rett til å utsette uttak

- TR omgjorde og innvilget far rett til å utsette.
- **2 dommere:** aktivitetskravet for mor gjelder ikke ved utsettelse av fars uttak – kun ved faktisk uttak.
- **1 dommer:** gjaldt et aktivitetskrav, men dette utgjorde ulovlig forskjellsbehandling etter **Grunnloven § 98** som utpenslet i **likestillings- og diskrimineringsloven**.
- **Mindretall (2):** gjaldt et aktivitetskrav, men en lovgiveroppgave å rette opp en eventuell konflikt med reglene om likebehandling.

TRR-2023-2600 | arbeidstakerbegrepet

- Saken gjaldt en britisk statsborger bosatt i Tyskland med langvarig arbeidsforhold i Norge (lastebilsjåfør) – spørsmålet var om han var omfattet av norsk trygdelovgivning.
- Arbeidsulykke **november 2019** – sykepenger (fra Norge) t.o.m **november 2020**.
- Søkte om AAP i **juli 2021**. Var Norge fortsatt kompetent stat?
- Ikke bosatt, men var han likevel pliktig medlem som «**arbeidstaker (§ 1-8) i Norge**», jf. **folketrygdloven § 2-2(1)**?
- Trygdeforordningen har **ingen autonom definisjon av arbeidstakerbegrepet**, avhenger av nasjonal rett, jf. **artikkel 11 (3) (a), jf. artikkel 1 (a)**:
  - «**lønnet arbeid**» enhver aktivitet eller tilsvarende beskjeftigelse som betraktes som lønnet arbeid etter trygdelovgivningen i medlemsstaten der denne aktivitet eller tilsvarende beskjeftigelse finner sted.

TRR-2023-2600 | arbeidstakerbegrepet

- TR stadfestet.
- Retten la til grunn at arbeidsaktivitet er avgjørende for medlemskap.
- Gyldig arbeidsavtale og rett til å gjeninntre etter friskmelding ikke tilstrekkelig.
- Trygdeforordningen **artikkel 11(2)** gir fortsatt lovvalg til arbeidsstat ved mottak av kontantytelser – men dette gjaldt ikke her.
- Retten avviste subsidiære anførsler om medlemskap basert på «**senter for livsinteresser**» og **midlertidig lovvalg (artikkel 6)**.